ארעתא דגינה הוא דעבידא אביי ורבא עבדי כרבה ורב יוסף ורב אשי עביד כרב ושמואל לחומרא [א] והילכתא [א]כרב ושמואל לחומרא איתמר לול [ב] פתוח מן הבית לעלייה אמר רב הונא אם [ב]יש לו פתח אחד חייב במזוזה אחת אם יש לו ב' פתחין חייב בשתי מזוזות אמר רב פפא [ג]שמע מינה מדרב הונא האי אינדרונא דאית ליה ארבעה באבי חייב בארבע מזוזות פשיטא לא צריכא אף על גב [ג] דרגיל בחד אמר אמימר האי פיתחא דאקרנא חייב במזוזה אמר ליה רב אשי לאמימר והא לית [ד] ליה פצימין א"ל עדי פצימי רב [ה]פפא איקלע לבי מר שמואל חזא ההוא פיתחא דלא הוה ליה אלא פצים אחד משמאלא ועבידא ליה מזוזה א"ל כמאן כר"מ אימר דאמר ר"מ מימין משמאל מי אמר מאי היא דתניא ביתך ביאתך מן הימין אתה אומר מן הימין או אינו אלא משמאל ת"ל ביתך מאי תלמודא אמר רבה [ד]דרך [ו]ביאתך מן הימין דכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר [ז][ה] רב שמואל בר אחא קמיה דרב פפא משמיה דרבא בר עולא אמר מהכא [1]ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב חור בדלתו ויתן אותו אצל המזבח מימין בבוא איש בית ה' ונתנו שמה הכהנים שומרי הסף את כל הכסף המובא בית ה' מאי ר"מ דתניא בית שאין לו אלא פצים אחד ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרין [ו] מאי טעמא דרבנן [2]מזוזות כתיב מ"ט דר' מאיר דתניא מזוזות שומע אני מיעוט מזוזות שתים כשהוא אומר [3]מזוזות בפרשה שניה שאין תלמוד לומר הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט מעטו הכתוב למזוזה [ז] אחת דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אינו צריך כשהוא אומר [4]על המשקוף ועל שתי המזוזות שאין ת"ל שתי מה ת"ל שתי זה בנה אב כל מקום שנאמר מזוזות אינו אלא אחת עד שיפרט לך הכתוב שתים ת"ר וכתבתם יכול יכתבנה על האבנים נאמר כאן כתיבה ונאמר להלן כתיבה מה להלן על הספר אף כאן [ה]על הספר או כלך לדרך זו נאמר כאן כתיבה ונאמר להלן כתיבה מה להלן על האבנים אף כאן על האבנים נראה למי דומה דנין כתיבה הנוהגת לדורות מכתיבה הנוהגת לדורות ואין דנין כתיבה הנוהגת לדורות מכתיבה שאינה נוהגת לדורות וכמו שנאמר להלן [5]ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי רחמנא אמר על מזוזות ואת אמרת נילף כתיבה כתיבה אמר קרא [2]וכתבתם [ו]כתיבה תמה והדר על המזוזות ומאחר דכתיב [וכתבתם] האי גזירה שוה למה לי אי לאו גזירה שוה [ח] הוה אמינא ליכתבא אאבנא וליקבעה אסיפא קמ"ל: ארבע פרשיות שבתפילין מעכבות זו את זו ואפילו כתב אחד מעכבן: פשיטא אמר רב יהודה אמר רב לא [ז]נצרכא אלא [ט] [ח]לקוצו של יו"ד והא נמי פשיטא לא נצרכא אלא לאידך דרב יהודה דאמר רב יהודה אמר רב [ט]כל אות שאין גויל מוקף לה מארבע רוחותיה פסולה: ת"ר

רש"י

י] והילכתא כרב ושמואל לחומרא. [ז]ומצריך מזוזה לתרוייהו דס"ל כרבי יוסי: לול הפתוח מן הבית לעלייה. זהו דרכן [יא] ארובה באמצע העלייה ועולין לה מן הבית במעלות ועושין ד' מחיצות סביב המעלות למטה כדי שלא ירד אדם מן העלייה לבית כי אם ברשות בעליה ועושין פתח במחיצות וכן עושין בני עליה ד' מחיצות סביב הארובה למעלה ובהן פתח: אם יש לו ב' פתחים. אחד בבית ואחד בעלייה כדפירשתי: אע"ג דרגיל בחד. מינייהו טפי דהא דאמרן לעיל [לג.] הלך אחר הרגיל ה"מ כגון תרי בבי ורגיל בחד בטילה אידך לגביה אבל תלתא לגבי חד לא בטלי. ל"א מתשובת הגאונים [ח]הלך אחר הרגיל [יב] שהיה רגיל שבני אדם רגילים לצאת ולבא בו ולמעוטי פתחא דרבי [שם] שאינו עשוי אלא לו לבדו ולאיתויי פתחא דרב הונא [שם] שהיה רגיל אף לאחרים אבל ב' פתחים או ג' לחדר אחד וכולן נעשו ליציאת כל בני הבית שהיו מרובין ותשמיש (א) אחד בחדר [ט] תדיר והוצרכו לו פתחים הרבה כולן חייבין במזוזה ואף על פי [יג] שנתמעטו תשמישי[י] ואין צריכין עכשיו לכולן אלא לאחד מהן: דאקרנא. בקרן זוית של בית: והא אין לה פצימין. מזוזות אלא ראשי הכתלים: עדי. הרי. כלומר אלו ראשי הכתלים הן הן פצימין: פצים אחד. שהיה הפתח אצל הזוית וציר הפתח הוא הזוית ואין אצלו כלום[כ] ואין לו פצים אלא סף שסוגר בו: כר"מ. מפרש לקמן דמחייב מזוזה לבית שאין לו אלא פצים אחד: מאי היא. מנלן דמימין: ביאתך מן הימין. דרך ימין לביאה: דרך ביאתך[יד]. לביאה ולא ליציאה: מימין בבוא איש בית ה'. כשהיה אדם נכנס לפתח עזרה מזרחי והולך למערב ה"ל אותו ארון מימין שהיה נתון אצל קיר צפוני של (ב) [טו] מזבח מימין בבוא אצל המזבח אלמא דרך ימין הויא ביאה. וכל דבר הנתון דרך ביאה צריך ליתנו מימין: מיעט הכתוב למזוזה (ג) . שאם אין בו אלא פצים אחד חייב: שאין תלמוד לומר שתי. דמיעוט מזוזות שתים: [טז] להלן כתיבה. וכתב לה ספר (ד) (דברים כד): ולהלן כתיבה. וכתבת על האבנים[ל]: ספר כריתות נוהג לדורות. כתיבת אבנים הוראת שעה היתה: [יז] שנאמר להלן כו'. כלומר וצריך ליכתוב בדיו בין במזוזות בין בגט כמו שנאמר [יח] מפיו יקרא אלי וגו' כלומר מהאי קרא נפקא דספר בדיו בעינן: רחמנא אמר על מזוזות. דמשמע [יט] כתבם[מ] על הסף ממש ולא באגרת: כתיבה תמה. ואין [כ] כתיבה תמה על העלים והאבנים אלא על הספר: והדר. שימה במזוזות: ג"ש. כתיבה כתיבה: ליכתבא אאבנים. יחקקה בסכין על האבנים דהויא כתיבה תמה: והדר ליקבעה. לאבן אסיפא בצורת הפתח ואיקיים כתיבה תמה והדר על המזוזות:

תוספות

מ"ר כשהוא אומר מזוזות בפרשה שניה שאין ת"ל. משמע קצת דכתיבי מזוזות מלא בב' ווי"ן ולא מזוזת חסר דהא רבי ישמעאל אית ליה יש אם למסורת בריש סנהדרין (דף ד:) גבי לטוטפת ומיהו אין ראיה מזה דה"נ אשכחן ר"ע דאית ליה יש אם למקרא בההיא דלטטפת ובפרק כל שעה (פסחים דף לו.) אית ליה יש אם למסורת [נ]: נאמר כאן כתיבה ונאמר להלן כתיבה. ופירש בקונטרס גבי גט דכתיב וכתב לה ספר כריתות וקשיא דהא תנן (גיטין דף יט.) על עלה של זית ועל קרן של פרה כותבין [כא] ודקאמר ספר לספירת דברים ונראה לפרש דדריש מכתיבה דפרשת סוטה [כב] או מכתיבה דמשנה תורה שהמלך כותב דכתיב (דברים יז) וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר והיינו נוהג לדורות ואם תאמר אדרבה נילף מגט וי"ל דמזוזה וס"ת חובת דורות ומצות [כג]. מ"ר: כמה שנאמר להלן כו'. פירש בקונטרס כלומר וצריכה ליכתב בדיו בין מזוזה בין גט כמה שנאמר להלן ותימה גדולה פירושו דהא מכשירין גט בסיקרא ובסם (גיטין דף יט.). מ"ר: וכתבתם אמר קרא כתיבה תמה והדר על מזוזות. צריך הוא לדרשה דכתיבה תמה דלא מצינו למימר אמר קרא וכתבתם והדר על מזוזות דה"נ [ס] כתיבה דהתם וכתבת על האבנים ולא אמרינן וכתבת והדר על האבנים אלא מכתיבה תמה דריש כדפירש הקונטר' דכתיבה תמה לא שייכא על האבנים לפי שאינה מתקיימת. מ"ר:

לטטפת

מסורת הש"ס

א) נ"א מאה, ב) [יומא יא: ע"ש חולין קלה:], ג) [כריתות כ"ב וכ"ה ביומא יא:], ד) [שבת קג:], ה) [לעיל כט.], ו) ב"ק שם, ז) [עי' בהרא"ש הל' מזוזה סי' יב], ח) נ"א כי אמרינן הלך אחר הרגיל שהיו הרבה בני אדם רגילים בו', ט"ק, ט) באותו חדר. ט"ק, י) התשמיש. ט"ק, כ) אצל האחר כלום. ט"ק, ל) [דברים כז], מ) למכבה. ט"ק, נ) [וע' היטב תוס' סוכה ו: ד"ה ור"ש ותוס' סנהדרין ד. ד"ה כולהו ותוס' זבחים מ. ד"ה לא נצרכה], ס) כתיב התם וכתבת. ט"ק.

◆

תורה אור השלם

1. וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקֹּב חֹר בְּדַלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ מִיָּמִין בְּבוֹא אִישׁ בֵּית יְיָ וְנָתְנוּ שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי הַסַּף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵית יְיָ: מלכים ב יב י
2. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: דברים ו ט
3. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: דברים יא כ
4. וְעָבַר יְיָ לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפָסַח יְיָ עַל הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל בָּתֵּיכֶם לִנְגֹּף: שמות יב כג
5. וַיֹּאמֶר לָהֶם בָּרוּךְ מִפִּיו יִקְרָא אֵלַי אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַאֲנִי כֹּתֵב עַל הַסֵּפֶר בַּדְּיוֹ: ירמיהו לו יח

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אע"ג דרגיל וכו' ותשמיש בחדר אחד תדיר: (ב) ד"ה מימין בבוא וכו' קיר צפוני של מזרח וכתוב אצל המזבח מימין בבא אלמא: (ג) ד"ה מיעט הכתוב למזוזה אחת שאם: (ד) ד"ה להלן וכו' ספר כריתות הס"ד ואח"כ מ"ה ולהלן וכו' האבנים הס"ד ואח"כ מ"ה נוהג לדורות אבל כתיבת כנ"ל:

◆

מוסף רש"י

דרך ביאתך מן הימין. דרך ביאתך לבית אתה קובע מזוזה וכשאתה נכנס לביתו רגליה דימינא ע"כ ברישא נמצא שהימין בכניסה הוא דרך ביאה (חולין קלה.) דרך ביאתך לימין כשתבוא לבית ולא מימין לצאתו (יומא יא.). וכתבתם. לתפלין ומזוזה כתיבה תמה. שלם כהלכתה (שבת קג.). פשיטא. דאות אחת מעכבתן, דכתיב וכתבתם כתיבה תמה (לעיל כט.). קוצו של יוד. רגל ימיני של יוד והוא נמי פשיטא. דהא לא נעשית האות שאין גויל מוקף לה. שמתלקה כאות אחת והיינו דקתני כתב אחד מעכבן כלומר הלכות תפלין אות אחת מעכבתן למזוזה ותפלין (שם).

עין משפט נר מצוה

קם א מיי' פ"ו מהל' מזוזה הל"ח טוש"ע יו"ד סימן רפו סעי' ט:
קמא ב מיי' שם הל"י טוש"ע שם סעי' יט:
קמב ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' יח:
קמג ד מיי' פ"ו מהל' תפילין הל"ב סמג עשין כב טוש"ע יו"ד סי' רפט סעי' ג:
קמד ה מיי' פ"א מהל' תפילין הל"ח סמג עשין כב טוש"ע יו"ד סי' רפח סעי' ו:
קמה ו מיי' פ"א מהל' תפילין הל"א סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' לב סעי' ד בהג"ה:
קמו ז מיי' פ"א שם הל"ט סמג שם טוש"ע שם סעי' ד:

◆

שיטה מקובצת

א] תיבות והילכתא כרב ושמואל לחומרא נמחק: ב] לול הפתוח: ג] דרגיל בחד כו' פירש"י כו'. קשה והיכא שמעינן להא ממילתא דרב הונא הא רב הונא לא איירי אלא בפתח אחד למעלה ואחד למטה זה לפני זה ושניהן רגילים שהכל נכנסים ויוצאים בזה ופי' הר"ם דרב הונא איירי בשני פתחים זה אצל זה ואחד רגיל יותר מחבירו. תו"ח: ד] והא לית לה פצימין א"ל עדי פצימין: ה] דימינא עקר ברישא: ו] וחכמים פוטרין מ"ט דר"מ דתניא שומע אני כו' והשאר נמחק: ז] למזוזה. דברי רבי ישמעאל רבי א) יצחק אומר א"צ: ח] הו"א ליכתבא אאבנא וקשה להר"ם אכתי תיקשי לן רחמנא אמר על מזוזות ואת אמרת גזירה שוה כיון דאמרינן דעל האבן נמי יש כתיבה תמה ע"י חקיקה ולמה ליה למימר הכי אלא לימא אי לאו גזירה שוה הו"א ליקבעה אסיפא דביתא ונראה לומר דודאי משמע ליה דאסיפא דביתא לא מצי לאמן ידיו ולכתוב כתיבה תמה בכמוצר לבית ואין עוד לקיים על מזוזות וע"כ והדר על מזוזות קאמר ומשום הכי קאמר הו"א ליכתבא אאבנא אחת תלושה דאיכא כתיבה תמה ואח"כ לקבעו אמזוזות לכך אצטריך גזירה שוה דספר. ת"ח. לשון תוס' מהר"ם ואמר מורי דמשמע ליה דאין לכתוב כתיבה תמה אלא א"כ נוטל האבן לפניו וחוקק בו [בסכין] דאז הוא הופכה לכל צד שירצה ומתקן האות לרצונו אבל על הסף אי אפשר לכתוב כתיבה תמה וכיון דהכי אי אפשר לקיים קרא כדכתיב וכתבתם על מזוזות ממש ואי לאו גזירה שוה הו"א: ט] לקוצו של יו"ד עיין רשב"א פי' תרי"א: י] כאן מה"ד ארעתא דגינה. לשומרה והס"ד ומה"ד לחומרא. ומצריכי לתרוייהו מזוזה הס"ד: יא] זהו דרכן. בונין ארובה: יב] תיבות שהיה רגיל נמחק: יג] ואע"פ שנתמעטה: יד] דרך ביאתך. דרך הילוכך הס"ד ומה"ד דכי עקר איניש כו' אלמא ימין בעינא מדאפקיה רחמנא בלשון ביאה ש"מ דרך ימין לביאה: טו] צפוני של מזרח אלמא כל דבר הנתון דרך ביאה צריך ליתנו מימין כי הכא הס"ד והשאר נמחק: טז] מה"ד נאמר להלן: יז] מה"ד כמו שנאמר להלן (תיבות ובדיו נמחק): יח] כמו שנאמר. להלן ואני כותב על הספר בדיו ולא בסם ולא בסיקרא הס"ד והשאר נמחק: יט] דמשמע וכתבתם על הסף: כ] ואין. כתיבת דיו תמה: כא] כותבין. אלמא לא בעינן ספר וכדקאמר ספר כו': כב] סוטה. והתם ספר ממש בעינן ולא ע"ג האבנים א"נ מכתיבה דס"ת דכתיב כתוב זאת זכרון בספר. וגבי ס"ת בעינן אקלף ולא ע"ג אבנים וא"ת בגט נמי אמאי לא בעי ספר קלף ככל הני כיון דכתיב בספר וי"ל דהתם ודאי איצטריך ספר כריתות לכלל ופרט וכלל דרבינא כל דדמי לפרט אליבא דרבי יוסי הגלילי. ואליבא דרבנן האי ספר כריתות לספירה בעלמא הוא דאתא וא"ת אדרבה נילף מגט ופירש השר מקוצי דנין כתיבה המבוארת כגון מזוזה מכתיבה המבוארת כגון בסוטה וספר המלך ואל יוכיח גט שאינה כתיבה המבוארת ואינה אלא פירושה בעלמא. תו"ח: כג] ומצות. א"נ ס"ת ומזוזה מפורשת בתורה אבל בגט אין מפורש בתורה מה יכתוב בו:

א) וכ"ה הגי' בספרי כפ' ואתחנן ר' יצחק אומר א"צ אבל הגר"א ז"ל שם בהגהותיו הגיה לצ"ל ר"ע וכמו הגי' דלקמן ע"ש.